

ابعاد نظریه‌ی گسترش معنایی در روایات تفسیری شیعه

منیره اولیائی اصفهانی

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی ابعاد نظریه‌ی گسترش معنایی در روایات تفسیری شیعه می‌پردازد. نظریه‌ی گسترش معنایی با توجه به ذو بطون بودن و لایه به لایه بودن قرآن، آن را گسترده‌تر از زبان معمول عرب دانسته و شش بعدی که این گسترش را نشان می‌دهند، مطرح می‌کند که عبارت‌اند از: گسترش در معنای حقیقی کلمه، گسترش از نظر حقوقی، گسترش از نظر حقیقت و مجاز عرفی، گسترش از نظر استعمال یک‌لفظ در دو معنا، گسترش سیاقی و گسترش معنایی از نظر فردی و اجتماعی.

این پژوهش از روش کتابخانه‌ای کمک گرفته است. ابتدا به مبانی نظریه توجه کرده و جاودانگی قرآن، برخورداری از سطوح و لایه‌های متعدد معنایی، کلی بودن گزاره‌های قرآنی و استعمال الفاظ برای روح معنا را از مبانی نظریه‌ی گسترش معنایی می‌شمارد. سپس به بیان معنای جدیدی برای واژه‌ی تأویل پرداخته و تأویل را همان گسترش معنایی می‌داند. در ادامه به تفاوت جری و تطبیق و شمول معنایی با نظریه‌ی گسترش معنایی که ممکن است از آن به توسعه‌ی مفهومی تعبیر شود، می‌پردازد.

پس از آن با واکاوی روایات تفسیری، به بررسی ابعاد گسترش معنایی بیان‌شده در روایات تفسیری پرداخته و مثال‌هایی از روایات برای ابعاد گسترش معنایی مطرح می‌نماید. فصل پایانی به ارزیابی و نقد نظریه اختصاص‌یافته و تضییق معنایی را نیز در کنار گسترش معنایی عنوان می‌کند و قائل است این نظریه می‌تواند به‌عنوان یک روش تفسیری در کنار دیگر روش‌ها همچون قرآن به قرآن، به تفسیر قرآن پرداخته و روایات بطنی و تأویلی را که در اکثر موارد به دلیل عدم علم یا جعلی خوانده‌شده و یا غیرقابل فهم پنداشته شده است، توضیح دهد.

واژگان کلیدی:

گسترش معنایی، توسعه‌ی معنا، تضییق معنایی، روایات تفسیری شیعه، روایات بطنی و تأویلی

Abstract

The present research investigates the dimensions of the theory of semantic extension in Shiite interpretative narratives. Considering the fact that the Qur'an is composed of different layers and possess two inner sides, the theory of semantic extension, accounts for it wider than the usual Arabic language, and presents the six dimensions that indicate this expansion. They include expansion in the true meaning of the word, the legal expansion, the expansion from the point of view of the truth and the usual metaphore, the expansion from the point of view of the use of one individual word in two meanings, the esemantic and wording xpansion, both individually and socially. This research has benefited the library method. At first, we consider the foundations of the theory and the immortality of the Quran, the possession of multiple levels and different semantic layers, the generality of the Qur'anic propositions, and the use of words for the spirit of meaning is taken as the basis of the semantic expansion theory. Then we express a new meaning for TAAWIL (discovery om inner meaning), and consider it as semantic extension. Next, we express the difference and the comparison of semantic inclusion, which may be interpreted as conceptual development. After that we examine the interpretative narratives, studying the dimensions of the semantic extension expressed in the interpretative narratives and present examples of traditions for the dimensions of semantic expansion. The final chapter accounts for the evaluation and criticism of the theory and presents the reduction of semantics along with the semantic extension. The writer believes that this theory can interpret the Quran and BATNI and TAAWILI traditions which are considreded fake or incomprehensible in many cases, along with other methods like Quran to Quran interpretation.

Key words: Semantic extension, development of meaning, semantic decline, Shiite interpretive traditions, BATNI and TAAWILI narrations.

الملخص

يقوم هذا البحث بدراسة الزوايا المختلفة لنظرية التطور الدلالي في الروايات التفسيرية عند الشيعة. وفقاً لهذه النظرية أنّ القرآن الكريم يميّز بمستويات دلالية مختلفة ممّا جعله أوسع من اللغة العربية العادية. والزوايا الست التي تدلّ على وجود هذا التطور الدلالي في القرآن الكريم ما يلي: التطور في المعنى الحقيقي للكلمة، التطور من منظور القانون، التطور من منظور الحقيقة والمجاز، والتطور من منظور استعمال لفظ واحد في معنيين، والتطور السياقي، والتطور الدلالي من المنظور الفردي والاجتماعي.

تسعى هذه الرسالة من خلال المنهج الوصفي والتحليلي أن تتناول مبادئ هذه النظرية وأن تعتبر خلود القرآن الكريم وتحليله بالمستويات الدلالية المتعددة وإخضاع اللفظ للمعنى من مبادئ نظرية التطور الدلالي. زد على ذلك، أنّ هذه الرسالة تحاول أن تقدّم معنى جديداً لكلمة التأويل وأن تعتبر التأويل هو التطور الدلالي وأن تتطرق إلى الفرق بين الجري والتطبيق والشمول الدلالي وبين نظرية التطور الدلالي. ثمّ تقوم بدراسة التطور الدلالي في الروايات التفسيرية بالإتيان بنماذج عديدة من هذه الروايات. ناهيك أنها تتطرق إلى تقييم ونقد النظرية المدروسة إلى جانب دراسة نظرية التضييق الدلالي، مؤكدةً على أنّ هذه النظرية الأخيرة تتمكن أن تقدّم تفسيراً جديداً من القرآن الكريم وأن تبين روايات البطن والروايات التأويلية التي قد سميت بسبب عدم العلم منحولة أو غير مفهومة في كثير من الأحيان.

الكلمات المفتاحية: التطور الدلالي، التوسع في المعنى، التضييق الدلالي، الروايات التفسيرية للشيعة، روايات البطن، الروايات التأويلية